

مجازات اعدام خسرو روزبه

۲۱ اردیبهشت ۱۳۹۴ ساعت ۱۸:۲۵

روز ۲۱ اردیبهشت ۱۳۳۷ خسرو روزبه سرگرد کمونیست و فرمانده شاخه نظامی حزب توده به حکم محکمه نظامی و تأیید شاه اعدام شد.

روز ۲۱ اردیبهشت ۱۳۳۷ خسرو روزبه سرگرد کمونیست و فرمانده شاخه نظامی حزب توده به حکم محکمه نظامی و تأیید شاه اعدام شد.

خسرو روزبه فرزند دوم ضیاء لشکر در سال ۱۳۰۳ در شهر ملایر به دنیا آمد. تحصیلات ابتدایی را در مدرسه آمریکایی ملایر و تحصیلات متوسطه را در همدان به پایان برد. سپس در دانشکده افسری در رشته توپخانه و در دانشکده فنی از رشته مکانیک فارغ التحصیل شد. در سال ۱۳۱۸ به علت درگیری با فرمانده توپخانه ضد هوایی یک ماه و نیم به اهواز تبعید شد و سپس به تهران بازگشت.

پس از شهریور ۱۳۲۰ در دانشکده افسری به تدریس پرداخت. وی از استادان باسواد دانشکده افسری محسوب می شد و مورد توجه رزم آرا رئیس دانشکده بود. روزبه کتبی در زمینه های ریاضی - فنی تدوین کرد و در سال ۱۳۲۲ به حزب توده پیوست. ۱. سقوط رضاشاه و فروپاشی استبداد بیست ساله او فرصتی فراهم آورد تا گروه ها و احزاب سیاسی به حرکت افتاده تلاش سیاسی خود را آغاز کنند از جمله مارکسیست های بازمانده از حزب کمونیست ایران به همراه گروه ۵۳ نفر در دهم مهر ماه ۱۳۲۰ در منزل محسن اسکندری گرد هم آمده حزب توده ایران را تأسیس کردند و محسن اسکندری به عنوان رهبر حزب توده ایران انتخاب شد. ۲.

سازمان نظامی و یا به عبارتی سازمان افسران حزب توده هم در سال ۱۳۲۳ توسط عبدالصمد کامبخش، عزت الله سیامک و خسرو روزبه تأسیس شد و سپس سروان خسرو روزبه به عنوان هیئت اجرائیه سازمان نظامی انتخاب شد.

روزبه تا سال ۱۳۲۴ در دانشکده افسری اشتغال داشت. در پی ماجرای افسران خراسان مدتی مخفی شد. حاصل این دوران نگارش کتاب «اطاعت کورکورانه» بود که علیه نظام حاکم بر ارتش پهلوی با نام مستعار «سخر»؛ (سروان خسرو روزبه) منتشر شد. ۳. سازمان افسران حزب توده یک هیئت دبیران و یک هیئت اجرائیه داشت که هیئت دبیران دارای ۳ عضو بوده که در زمان دستگیری اعضای سازمان عبارت بوده اند از: ۱. خسرو روزبه به نام مستعار سعیدی، ۲. سرهنگ عزت الله سیامک، ۳. سرهنگ محمدعلی مبشری، که از میان اعضا، سروان خسرو روزبه مسئولیت شاخه اطلاعات نظامی حزب را عهده دار بود. ۴.

به دنبال قیام افسران خراسان و واقعه آذربایجان، تلفات افسران حزبی در وقایع سالهای ۲۵- ۱۳۲۴ چنان سنگین بود که در عمل سازمان افسران حزب را متلاشی کرد. و عده ای که جان سالم به در بردند به شوروی پناه بردند، اما وجود سرهنگ سیامک، خسرو

روزبه و سرهنگ مبشری در امان ماندنشان از موج بگیر و ببندهایی که پس از قیام افسران خراسان، شکست آذربایجان و سرانجام حادثه ۱۵ بهمن ۱۳۲۷، در ارتش و سایر ارگانهای دولتی رواج یافته بود، هسته اولیه دیگری را برای شکل گیری سازمان نظامی به صورتی کاملاً پنهانی و زیر نظارت مستقیم و محدود رهبری حزب سامان داده بود. ۵

بعد از حوادث آذربایجان در سال ۱۳۲۵، سازمان افسری کوچک و فعالیت آن محدود شد. روزبه در صفحه ۴۵ اوراق بازپرسی نوشته است «لذا تصمیم گرفتیم مانع متلاشی شدن سازمان نظامی بشویم». به این ترتیب سازمان افسری حزب توده هرگز به معنای واقعی منحل نشد. ۶

روزبه در ۱۷ فروردین ۱۳۲۶ توسط رکن دوم ستاد ارتش دستگیر شد و در ۱۷ اردیبهشت همان سال توسط حسام لنکرانی، ابوالحسن عباسی و صفیه حاتمی از زندان دژبان فراری داده شد. دادگاه ارتش غیباً او را به ۱۵ ماه زندان و اخراج از ارتش محکوم کرد. ۷

گفته می شود خسرو روزبه در قتلهای چندی دست داشته است که از آن جمله می توان به ترور محمد مسعود روزنامه نگار و سردبیر نشریه «مرد امروز» اشاره کرد. محمد مسعود در شماره ۱۳۷ مرد امروز مقاله ای بر علیه اشرف خواهر شاه - به دلیل خرید پالتو پوستی گران قیمت- منتشر ساخت که خشم دربار را برانگیخت. انور خامه ای در این باره می گوید: «بعداً معلوم شد که اشرف پالتو را نخریده بلکه از پدر سوسیالیستهای کمینترن، استالین هدیه گرفته است». ۸

وی در ۲۲ بهمن ۱۳۲۶ در حدود ۱۱ شب هنگامی که از محل کار خود در خیابان لاله زار خارج شد ترور شد و فردای آن روز تیر روزنامه مرد امروز چنین بود: «دیشب محمد مسعود کشته شد». و ظن قوی افکار عمومی متوجه دربار شد. این موضوع سالها مسکوت ماند تا اینکه در اثر تحقیقات و اعتراف خسرو روزبه روشن شد که وی از موقعیت افشاگری مسعود علیه اشرف استفاده کرده و نقشه ترور را طرح ریزی کرده تا گناه را به گردن خانواده سلطنتی بیندازد.

روزبه در فروردین ۱۳۲۷ مجدداً دستگیر شد و دادستانی ارتش برای وی تقاضای اعدام نمود و در نهایت روزبه به ۱۵ سال زندان محکوم شد. او در آذر ماه ۱۳۲۹ به همراه سایر رهبران حزب توده از زندان گریخت و در سازمان اطلاعات حزب توده به فعالیت پرداخت. ۹

از حوادث جنجالی و پر سر و صدای دولت رزم آرا، فرار این زندانیان توده ای از زندان قصر بود. ۱۰ خسرو روزبه در سال ۱۳۳۰ معاون شعبه اطلاعات سازمان نظامی و گرداننده آن شد. ۱۱ سازمان نظامی از ایدئولوژی حزب توده که همان هدفهای سوسیالیستی شوروی بود پیروی می کرد و فعالیت آن مخفی بود. برای ملی کردن نفت و در دوره حکومت دکتر مصدق، سازمان نظامی با فرمانبرداری از رهبری حزب توده، علیه منافع ایران و در جهت پیشبرد مقاصد امپریالیستهای انگلیس و آمریکا عمل می کرد. در کودتای ۲۸ مرداد ماه ۱۳۳۲ با آنکه صدها تن اعضای سازمان نظامی در یگانهای رزمی و نهادهای اطلاعاتی بودند، واکنشی علیه کودتا نشان ندادند.

پس از کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲، روزبه - عضو ستاد جنگی حزب توده - که به منظور مقابله با کودتای ایجاد شده بود به همراه سرهنگ علی اکبر چلیپا مدت کوتاهی به میان ایل قشقایی رفت. ۱۲ وی در سال ۱۳۳۵ در ترکیب هیئت اجرائیه موقت حزب در داخل کشور به فعالیت ادامه داد. در این سال اکثر کادر حزب توده دستگیر و هسته مرکزی حزب توسط ۳ تن اداره می شد: روزبه، متقی و ثابت، که با دستگیری این افراد در نیمه تیر ماه ۱۳۳۶ این شبکه کوچک نیز متلاشی شد. ۱۳

در سالهای ۳۶ - ۱۳۳۵ روزبه به همراه تنی چند از افسران کوشیدند شبکه متلاشی شده را سامان دهند، اما رسوخ عوامل ساواک

در بافت سازمانی حزب موجب دستگیری آنها شد. ۱۴

خسرو روزبه در تابستان ۱۳۳۶ در نتیجه خیانت اطرافیان به دنبال یک درگیری مسلحانه در ۱۵ تیر ۱۳۳۶ مجروح و دستگیر شد و در حین دستگیری عظیم عسگری را عامل خیانت به خود معرفی کرد. روزبه پس از دستگیری در بیمارستان شماره ۲ ارتش تحت عمل جراحی قرار گرفت و پس از بهبودی به زندان قزل قلعه منتقل شد. سرانجام وی پس از محاکمه در ۲۱ اردیبهشت ۱۳۳۷ تیرباران شد. ۱۵

اعدام خسرو روزبه در میدان تیر حشمتیه صورت گرفت و سرلشکر آزموده دادستان ارتش در اطلاعیه ای که متعاقب اعدام نامبرده منتشر شد وی را در ۸ مورد مجرم شناخت. این موارد عبارت بودند از :

- فرار از زندان قصر در تاریخ ۲۴/۹/۱۳۲۹ به همراهی عده ای از سران و رهبران حزب توده
- عضویت در جمعیت هایی با مرام اشتراکی و ضدیت با سلطنت و نیز اداره این جریانها
- عضویت در سازمان نظامی حزب توده و تلاش برای متشکل کردن نظامیان در این سازمان
- جاسوسی و جمع آوری اطلاعات از سازمانهای دولتی و تحویل آنها به افراد بی صلاحیت
- شرکت و دخالت در چندین فقره قتل
- تیراندازی به سوی ماموران به قصد قتل آنها در ۱۵/۴/۱۳۳۶ به هنگام دستگیری
- مخفی کردن متهمین به جنایت و یا فراری دادن آنها از تعقیب و کیفر
- توطئه به قصد برهم زدن اساس حکومت (۱۶)

۱. چپ در ایران به روایت اسناد ساواک، ج ۶، مرکز بررسی اسناد تاریخی، تهران: ۱۳۸۰، ص ۶۳.

۲. همان، ص ۳.

۳. همان، ص ۶۳.

۴. همانص یازده و دوازده.

۵. محمد علی عمویی، درد زمانه، آنگاز، تهران: ۱۳۷۷، ص ۴۲.

۶. عبدالله برهان، کارنامه حزب توده و راز سقوط مصدق، ج ۱، تهران: علم، ۱۳۷۸، ص ۳۷.

۷. جریان چپ به روایت اسناد ساواک، ص ۶۳.

۸. چه کسی محمد مسعود را کشت؟ روزنامه کارگزاران، س دوم، ش ۳۹، ص ۱۱.

۹. جریان چپ در ایران، صص ۶۳، ۶۴.

۱۰. باقر عاقلی، نخست وزیران ایران، تهران: جاویدان، ۱۳۷۴، ص ۶۹۹.

۱۱. خسرو معتضد، شبکه سازمان نظامی افسران حزب توده ایران، تهران: علمی، ۱۳۷۹، ص ۴۱۵.

۱۲. جریان چپ به روایت اسناد ساواک، ج ۶، ص ۶۴.

۱۳. همان، ص ۶۴.

۱۴. خاطران نورالدین کیانوری، تهران: انتشارات اطلاعات، ۱۳۷۱، ص ۳۵۰-۳۵۱.

۱۵. محمد علی عمویی ، ص ۱۵۰.

۱۶. روزنامه اطلاعات یکشنبه ۲۱ اردیبهشت ۱۳۳۷

موسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران

آدرس مطلب :

<https://www.cafetarikh.com/news/۳۰۳۵۰/روزبه-خسرو-اعدام-مجازات/>